

ДЕТЕРМІНАНТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОЇ ЕКОНОМІКИ

DETERMINANTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF COMPETITIVE ECONOMY

У статті проаналізовано детермінанти інноваційного розвитку підприємств в умовах конкурентної економіки. Розуміння детермінант інноваційного розвитку підприємств та їх впливу на успішність та стійкість в умовах конкурентної економіки має велике значення для розробки ефективних стратегій та підвищення конкурентоспроможності підприємств у глобальному конкурентному середовищі. Проаналізовано частку інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств. Обґрунтовано найбільш вагомі чинники інноваційного розвитку підприємств в Україні. Визначено особливості формування інноваційної стратегії підприємства, яка ключовим інструментом для створення і здійснення інноваційних ідей та проєктів, які спрямовані на розвиток. Обґрунтовано основні завдання, які націлені на стимулювання інноваційного розвитку підприємств і зміцнення позицій держави на глобальному ринку.

Ключові слова: інноваційний розвиток, підприємство, конкурентна економіка, детермінанти, інноваційність.

The innovative development of enterprises in a competitive economy is a crucial factor for achieving success and sustainable growth. The article analyzes the determinants of innovative development of enterprises in a competitive economy. Determinants of innovative enterprise development are factors or factors that affect the ability of enterprises to create and successfully implement innovative ideas, technologies, products and services. These determinants affect the ability of enterprises to become competitive, adaptive and successful in the market. Understanding the determinants of the innovative development of enterprises and their impact on success and sustainability in a competitive economy is of great importance for developing effective strategies and increasing the competitiveness of enterprises in a global competitive environment. Ukraine's positions were evaluated in accordance with the annual European Innovation Scoreboard and the Global Innovation Index. There is a deterioration in Ukraine's position, the root cause of which is a full-scale invasion, which creates obstacles to business development, innovative startups and attracting foreign investment, which in turn complicates the prospects for the growth of the national economy and significantly limits Ukraine's opportunities in the international arena. The share of innovatively active enterprises in the total number of industrial enterprises is analyzed. The most significant factors of innovative development of enterprises in Ukraine are substantiated. The features of the formation of the innovative strategy of the enterprise, which is a key tool for creating and implementing innovative ideas and projects that are aimed at development, are determined. The strategy of innovative development determines the main directions and priorities of the innovation activity of the enterprise. Definition of the components of the strategy of innovative development of the enterprise includes a thorough analysis and formulation of key elements that will determine the directions and priorities of innovation. The main tasks aimed at stimulating the innovative development of enterprises and strengthening the State's position in the global market have been substantiated.

Key words: innovative development, enterprise, competitive economy, determinants, innovativeness.

УДК 658:330.341

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.7-8>

Іванець Д.В.¹

аспірант,

Національний авіаційний університет

Ivanets Dmytro

National Aviation University

Постановка проблеми. В сучасному світі, де глобалізація та технологічний прогрес створюють жорстку конкуренцію, інноваційний розвиток підприємств стає життєво важливою стратегічною перевагою. Конкурентна економіка поставила перед бізнесом нові завдання та виклики, які потребують творчих та ефективних рішень. Інновації є ключем до стабільності, зростання та успіху підприємств у динамічному середовищі. Інноваційність стала показником конкурентоспроможності, а також ключем до впровадження нових стратегій та розвитку нових ринків. Інноваційний розвиток дозволяє підприємствам впроваджувати новаторські ідеї, створювати унікальні продукти та послуги, які задовольняють зростаючі потреби та очікування споживачів. Такі підприємства займають лідерські позиції на ринку та зберігають стабільну підтримку клієнтів. Крім того, інноваційність дозволяє ефективно вирішувати внутрішні проблеми та виклики, що забезпечує оптимізацію

робочих процесів, зниження витрат та підвищення ефективності діяльності підприємств. Загалом, інноваційний розвиток стає стратегічним інструментом для підприємств у боротьбі за ринкові позиції та стійкий розвиток в умовах конкурентної економіки. Підприємства, які здатні адаптуватися та інноваційно діяти, стають лідерами та визначають тренди на ринку, забезпечуючи свою стабільність та процвітання у глобальному економічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інноваційного розвитку підприємств знаходить своє відображення в працях таких науковців як В. Боковець, Я. Жаліло, О. Захаркін [4], С. Ілляшенко, Д. Крилов [5], О. Нижник [6], О. Старинець, Л. Федулова, З. Юринець та ін. Проте, подальше дослідження детермінант інноваційного розвитку підприємств в умовах конкурентної економіки є необхідним з метою розкриття факторів та ключових засобів, які сприяють

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5790-3601>

успішному впровадженню інноваційних стратегій та забезпечують стійку конкурентоспроможність. Зважаючи на зростаючу конкуренцію та потребу підприємств у постійному розвитку, це дослідження стане цінним інструментом для вдосконалення стратегій та прийняття обґрунтованих рішень у сфері інноваційного розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є визначення детермінант інноваційного розвитку підприємств в умовах конкурентної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний розвиток підприємств у конкурентній економіці є вирішальним фактором для досягнення успіху та стійкого зростання. В умовах надзвичайно жорсткої та непередбачуваної конкуренції, підприємства змушені активно впроваджувати інноваційні рішення та виробляти унікальні продукти та послуги, які задовольнятимуть зростаючі потреби споживачів. Дослідження та розкриття детермінант інноваційного розвитку підприємств має важливе значення для створення ефективних стратегій та успішного функціонування в умовах конкурентної економіки. Детермінанти інноваційного розвитку підприємств – це фактори або чинники, які впливають на здатність підприємств до створення та успішної реалізації новаторських ідей, технологій, продуктів та послуг. Ці детермінанти впливають на спроможність підприємств стати конкурентоспроможними, адаптивними та успішними на ринку.

Огляд та аналіз детермінант інноваційного розвитку підприємств стає важливим для визначення стратегій розвитку та впровадження інноваційних рішень, що дозволить підприємствам ефективно діяти в умовах конкурентної економіки та забезпечити стале зростання (рис. 1).

В умовах глобалізованого світу та зростання числа гравців на ринку конкуренція стає дедалі більшою. Підприємства вимушені ставити перед собою завдання створення та впровадження інноваційних рішень для забезпечення своєї конкурентоспроможності. Зміни в економічних, соціальних та екологічних умовах вимагають постійного адаптування підприємств. Інновації допомагають підприємствам вирішувати глобальні проблеми та впроваджувати сталість у свою діяльність.

В даному контексті значний вплив має технологічний прогрес, адже зростання технологічних можливостей та швидкі темпи розвитку технологій надають підприємствам можливість створювати нові продукти та послуги, підвищувати продуктивність та ефективність роботи.

Вимоги споживачів постійно змінюються, вони шукають інноваційні та унікальні рішення. Інновації дозволяють підприємствам задовольняти ці зміни та опановувати нові ринки. Загалом, інновації дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, знижувати витрати та підвищувати продуктивність

підприємств, що дозволяє забезпечити стійке зростання і прибутковість.

Розвиток інновацій залежить від наявності передових технологій, знань та науково-дослідницьких досягнень. Доступність інвестицій та фінансування для досліджень, розробок та впровадження новаторських проектів є важливим детермінантом інноваційного розвитку, а наявність талановитих та кваліфікованих співробітників, їх творчий потенціал і здатність до інновацій є вирішальним для розвитку нових ідей та продуктів. В даному контексті співпраця з університетами, дослідницькими інститутами та іншими підприємствами може забезпечити обмін знаннями та ресурсами, сприяючи інноваційному розвитку. Сприятливе законодавче поле та регулювання, які стимулюють інновації та захищають інтелектуальну власність, є важливим детермінантом. Ці детермінанти взаємодіють між собою і мають вплив на інноваційну активність підприємств, допомагаючи їм досягати стійкого розвитку, успіху та лідерства на ринку.

Відповідно до щорічного Європейського рейтингу інновацій (European Innovation Scoreboard – EIS) (рис. 2) та Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index) [5] (рис. 3) спостерігається погіршення позицій України першопричиною чого є повномасштабне вторгнення, що створює перешкоди для розвитку бізнесу, інноваційних стартапів і залучення іноземних інвестицій, що в свою чергу ускладнює перспективи росту національної економіки і суттєво обмежує можливості України на міжнародній арені.

Інноваційний розвиток підприємств в Україні є важливим аспектом для їхньої забезпечення їх конкурентоспроможності, стійкості та успіху на ринку. Наявність інноваційного потенціалу допомагає підприємствам адаптуватися до швидкозмінного економічного середовища, впроваджувати нові технології, процеси та продукти, що сприяє підвищенню ефективності їх діяльності та забезпеченню сталого росту. Виходячи із статистичних даних (рис. 4) сприяння інноваційному розвитку та збільшення частки інноваційно активних підприємств є важливим завданням для держави та господарського сектору. Інновації можуть стимулювати виникнення нових ринків, збільшувати продуктивність, покращувати соціальну сферу та розв'язувати глобальні проблеми.

Отже, найбільш вагомими чинниками інноваційного розвитку підприємств в Україні повинні бути: співпраця між підприємствами, університетами та науковими установами, що сприятиме обміну знань та технологій; залучення фінансування для досліджень, впровадження нових технологій та модернізації виробництва, що допомогатиме підприємствам створювати нові продукти, які задовольняють потреби ринку; підтримка інноваційної культури та творчого підходу серед

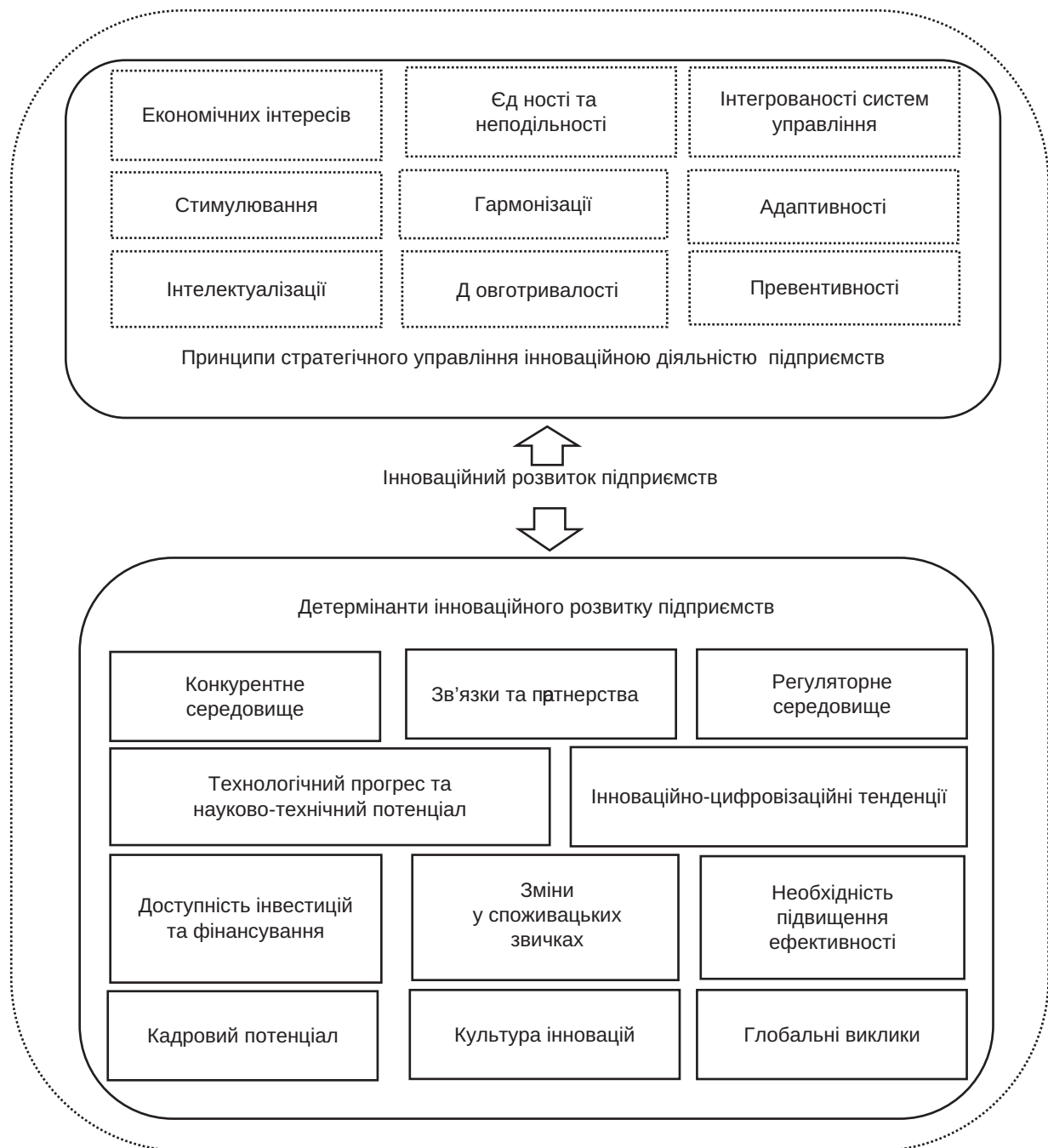

Рис. 1. Детермінанти інноваційного розвитку підприємств в умовах конкурентної економіки

Джерело: побудовано автором за даними [3; 4; 12]

працівників, що сприятиме стимулюванню новаторських ідей та реалізації інноваційних проєктів; наявність сучасної технічної інфраструктури дозволить підприємствам швидше впроваджувати нові технології і сприятиме інноваційному зростанню; розробка та реалізація ефективних державних програм та ініціатив, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності та підприємництва, відіграє важливу роль у стимулюванні інноваційного розвитку; участь в міжнародних проєктах та співпраця з іноземними партнерами дозволить підприємствам отримати

доступ до нових технологій, ринків та ресурсів. Виходячи із вище наведеного, стратегія інноваційного розвитку підприємств відіграє важливу роль у досягненні успіху та конкурентних переваг в сучасному конкурентному середовищі. Вона є ключовим інструментом для створення і здійснення інноваційних ідей та проєктів, які спрямовані на розвиток підприємства. Формування стратегії інноваційного розвитку підприємства є складним та відповідальним процесом, який вимагає ретельного аналізу, планування та виконання (рис. 5).

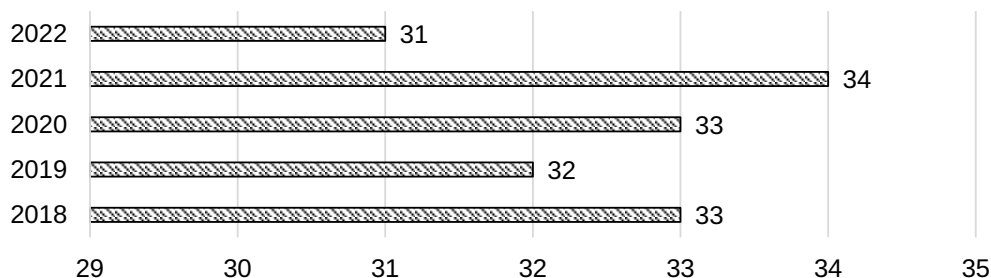

Рис. 2. Зміни показників оцінки інноваційного середовища України за щорічним Європейським рейтингом інновацій

Джерело: побудовано автором за даними [9]

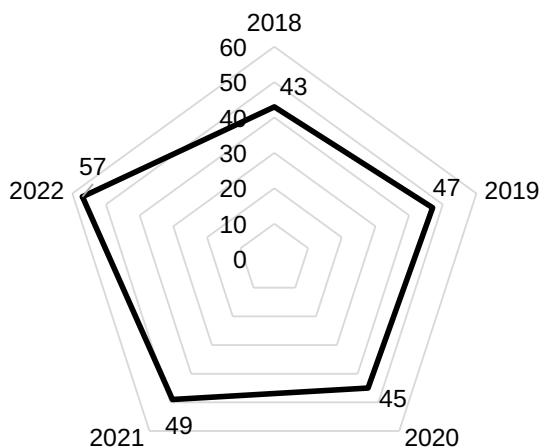

Рис. 3. Динаміка зміни позицій України за даними Глобального індексу інновацій

Джерело: складено автором за даними [10; 11]

Створення ефективної стратегії інноваційного розвитку може включати наступні кроки:

1. Аналіз поточного стану та дослідження ринку (оцінка поточних ресурсів, здібностей та проблем підприємства, виявлення слабких і сильних сторін, а також визначення можливостей для інноваційного росту, аналіз потреб та попиту на ринку, виявлення нових тенденцій, конкурентів та можливих партнерів).

2. Визначення мети інноваційної стратегії – встановлення чіткої мети, яка визначає, що підприємство хоче досягти через інновації (розширення ринку, впровадження нових технологій, оптимізація процесів тощо).

3. Визначення інноваційних ідей – генерація нових ідей та концепцій, які можуть стати основою для інноваційної стратегії та інноваційних проєктів.

4. Розробка інноваційної стратегії – створення детального плану реалізації, визначення ресурсів, термінів та відповідальних осіб; вибір найбільш перспективних ідей та проєктів для подальшої реалізації на основі їхнього потенціалу, вартості та ризиків.

5. Реалізація та контроль – запуск стратегії, впровадження та постійний контроль за ходом

її реалізації, а також внесення коригувань при необхідності.

6. Відстеження результатів – оцінка досягнутих результатів, аналіз ефективності інноваційної стратегії та визначення подальших напрямків розвитку.

Загалом визначення складових стратегії інноваційного розвитку підприємства включає ретельний аналіз та формулювання ключових елементів, які визначатимуть напрямки та пріоритети інноваційної діяльності. Важливими в даному контексті є підтримка культури інноваційності на всіх рівнях підприємства, сприяння поширенню новаторських ідей та стимулювання активності працівників.

Отже, основними завданнями, націленими на стимулювання інноваційного розвитку підприємств і зміцнення позицій держави на глобальному ринку, є [1, с. 8–9]:

- структурна перебудова національної економіки, що сприятиме стимулюванню інноваційних процесів та забезпечить зміцнення конкурентних позицій;

- створення адаптивної інфраструктури для забезпечення інноваційної діяльності, що включатиме належну підтримку досліджень, розробок та впровадження нових технологій;

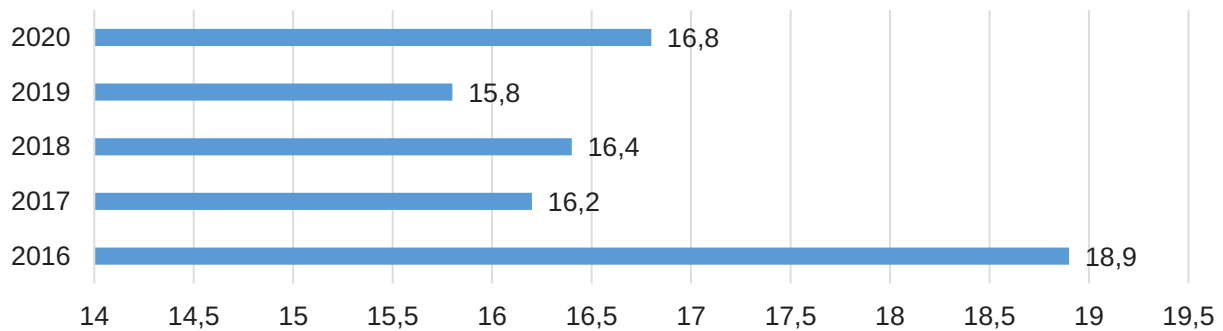

Рис. 4. Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %.

Джерело: складено автором за даними [7]

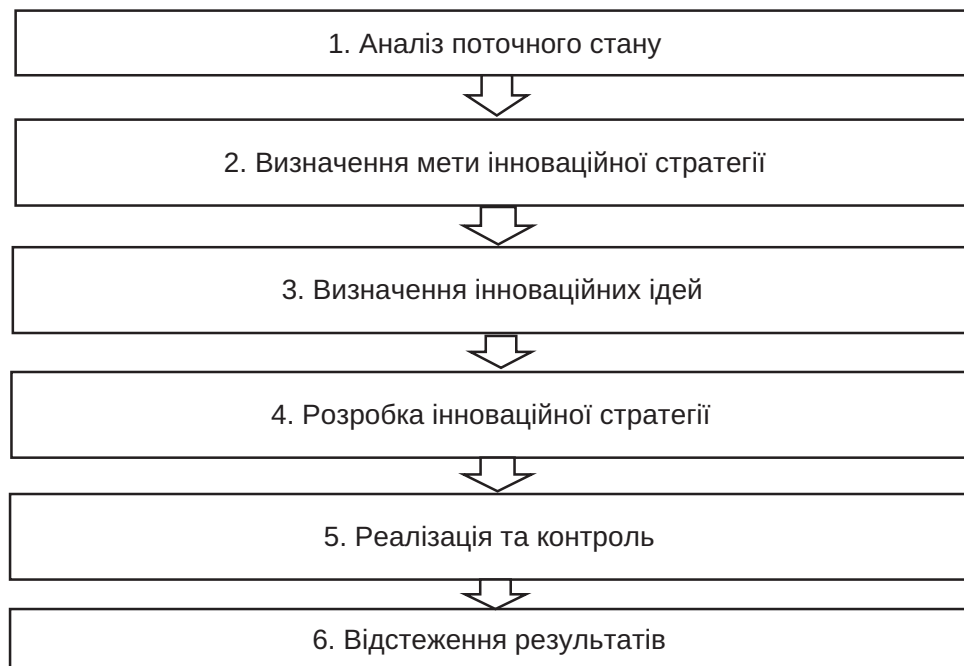

Рис. 5. Формування інноваційної стратегії підприємства

Джерело: розроблено автором за даними [2; 6; 8]

- забезпечення цілеспрямованої підготовки висококваліфікованих кадрів для високотехнологічних галузей та менеджерів інноваційної діяльності;
- створення ринку інноваційної продукції з належним рівнем захисту інтелектуальної власності, що стимулюватиме інвестиції та розвиток новаторських рішень;
- активізація застосування інформаційно-комунікаційних технологій у всіх галузях економіки та сферах суспільного життя;
- удосконалення системи державної підтримки та регулювання інноваційної діяльності, що сприятиме створенню сприятливого середовища для розвитку інновацій;
- підвищення рівня інноваційної культури суспільства, що сприятиме поширенню та прийняттю новаторських ідей і технологій у суспільстві.

Висновки з проведеного дослідження. Інноваційний розвиток стає вирішальним фактором для підприємств у досягненні конкурентної переваги, збереженні ринкових позицій та забезпеченні стійкого зростання. Впровадження новаторських ідей, технологічних рішень, а також створення унікальних продуктів та послуг дозволяє компаніям ефективно конкурувати на міжнародному ринку та задовольняти зростаючі потреби споживачів. У цьому контексті, розуміння детермінант інноваційного розвитку підприємств та їх впливу на успішність та стійкість в умовах конкурентної економіки має велике значення для розробки ефективних стратегій та підвищення конкурентоспроможності підприємств у глобальному бізнес-середовищі. Стратегія інноваційного розвитку підприємств відіграє важливу роль у досягненні успіху та конкурентних переваг в сучасному

конкурентному середовищі. Вона є ключовим інструментом для створення і здійснення інноваційних ідей та проєктів, які спрямовані на розвиток. Стратегія інноваційного розвитку визначає основні напрямки та пріоритети інноваційної діяльності підприємства. Інновації є ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Стратегія інноваційного розвитку дозволяє підприємствам реагувати на зміни у вимогах клієнтів і конкурентному середовищі, вдосконалюючи свої продукти та послуги. Загалом інноваційний розвиток дозволяє підвищувати конкурентоспроможність підприємств і покращувати їхній фінансовий стан, а також сприяє сталому розвитку, забезпечуючи сталість бізнесу в довгостроковій перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

Боковець В.В., Гарафонов О.І., Сідлак С.В. Інноваційна діяльність в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 6. Том 1. С. 7–11.

1. Віннік І.Ю. Взаємозв'язок основних елементів стратегії інноваційного розвитку підприємства. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/npp-daa/4.1/037.pdf>

2. Залізничук В.П., Сафонік Н.П., Кая А.С. Сучасні тенденції інноваційної діяльності підприємств України у міжнародному економічному просторі. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2021. № 4 (76). С. 183–189. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/76.183>

3. Захаркін О.О. Сутність та значення інноваційних процесів в діяльності підприємства. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/231761721.pdf>

4. Крилов Д.В. Аналіз рейтингового оцінювання розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.8>

5. Нижник О.В. Розробка стратегій інноваційного розвитку підприємств малого і середнього бізнесу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 1. С. 94–98.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Старинець О.Г. Формування стратегії інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інтелект XXI*. 2019. № 4. С. 83–87.

8. European innovation scoreboard. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en#country-profiles-non-eu

9. Global Innovation Index 2021. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf

10. Global Innovation Index 2022. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf

Kovalchuk A.M., Safonik N.P., Zaliznyuk V.P. Strategic management of adaptation of enterprises innovation activity of to the conditions of the sus-

tainable development. *Economics, management and administration in the coordinates of sustainable development*: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2021. pp. 679–692. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-157-2-37>

11. Ареф'єва О.В., Вовк О.М., Очеретяна С.М. Методичні засади діагностування результативності модернізації підприємств у контексті реалізації інноваційного потенціалу. *Вісник КНУТД*. Серія: економічні науки. 2020. № 4 (149). С. 8–16

12. Вовк О.М. Детермінанти модернізації підприємств інфраструктурної сфери: теорія, методологія, практика. Київ, ФОП Маслаков, 2020. 480 с.

REFERENCES:

1. Bokovets V.V., Harafonova O.I., & Sidlak S.V. (2021) Innovatsiina diialnist v Ukraini [Innovative activity in Ukraine]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, vol. 6, no. 1, pp. 7–11.

2. Vinnik, I.Iu. Vzaiemozviazok osnovnykh elementiv stratehii innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Interrelationship of the main elements of the innovative development strategy of the enterprise]. Available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.1/037.pdf>

3. Zalizniuk, V.P., Safonik, N.P., & Kaia, A.S. (2021) Suchasni tendentsii innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy u mizhnarodnomu ekonomichnomu prostori [Modern trends of innovative activity of Ukrainian enterprises in the international economic space]. *Economic Bulletin of the Dnipro Polytechnic*, vol. 4 (76), pp. 183–189. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/76.185>

4. Zakharkin, O.O. Sutnist ta znachennia innovatsiinykh protsesiv v diialnosti pidpriemstva [The essence and significance of innovative processes in the activity of the enterprise]. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/231761721.pdf>

5. Krylov, D.V. (2022) Analiz reitynhovoho otsiniuvannia rozvytku innovatsiinoi diialnosti v Ukraini [Analysis of the rating assessment of the development of innovative activity in Ukraine]. *Efficient economy*, vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.8>

6. Nyzhnyk, O.V. (2021) Rozrobka stratehii innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv maloho i serednoho biznesu [Development of strategies for innovative development of small and medium-sized enterprises]. *Bulletin of the Khmelnytskyi National University*, vol. 1, pp. 94–98.

7. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Starynets, O.H. (2019) Formuvannia stratehii innovatsiinoho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv [Formation of the strategy of innovative development of agricultural enterprises]. *Intelligence XXI*, vol. 4, pp. 83–87.

9. European innovation scoreboard. Available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en#country-profiles-non-eu

10. Global Innovation Index 2021. Ukraine. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf

11. Global Innovation Index 2022. Ukraine. Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf

12. Kovalchuk A.M., Safonik N.P., & Zaliznyuk, V.P. (2021) *Strategic management of adaptation of enterprises innovation activity of to the conditions of the sustainable development*. Economics, management and administration in the coordinates of sustainable development: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, pp. 679–692. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-157-2-37>

13. Arefieva, O., Vovk, O., & Ocheretiana, S. (2020) *Metodychni zasady diahnostuvannia rezultatyvnosti modernizatsii pidpriemstv u konteksti realizatsii innovatsiinoho potentsialu* [Methodical bases of diagnosing the effectiveness of modernization of enterprises in the context of realization of innovation potential]. *Bulletin of the KNUTD. Series: economic sciences*, vol. 4(149), pp. 8–16.

14. Vovk, O.M. (2020) *Determinanty modernizatsii pidpriemstv infrastruktornoï sfery: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Determinants of modernization of infrastructure enterprises: theory, methodology, practice]. Kyiv, FOP Maslakov, p. 480.